

**Protokół o wybuchowych pozostałościach wojennych do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki (Protokół V)
sporządzony w Genewie dnia 28 listopada 2003 r.**

Wysokie Umawiające się Strony,

Dostrzegając poważne pokonfliktowe problemy humanitarne, spowodowane przez wybuchowe pozostałości wojenne,

Świadome potrzeby przyjęcia Protokołu w sprawie pokonfliktowych środków zaradczych o charakterze ogólnym, w celu zminimalizowania zagrożeń i skutków powodowanych przez wybuchowe pozostałości wojenne,

Oraz pragnąc zająć się ogólnymi środkami zapobiegawczymi, poprzez dobrowolne najlepsze praktyki określone w Załączniku Technicznym, w celu poprawy niezawodności amunicji, minimalizując tym samym występowanie wybuchowych pozostałości wojennych,

Uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

Postanowienie ogólne i zakres stosowania

1. Zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych i zasadami międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych mającymi zastosowanie do Wysokich Umawiających się Stron, Wysokie Umawiające się Strony zgadzają się przestrzegać zobowiązań wyszczególnionych w niniejszym Protokole, zarówno indywidualnie, jak i we współpracy z innymi Wysokimi Umawiającymi się Stronami w celu zminimalizowania zagrożeń i skutków wybuchowych pozostałości wojennych w sytuacjach pokonfliktowych.
2. Niniejszy Protokół ma zastosowanie do wybuchowych pozostałości wojennych na terytorium lądowym Wysokich Umawiających się Stron, włączając w to wody wewnętrzne .
3. Niniejszy Protokół ma zastosowanie do sytuacji będących wynikiem konfliktów określonych w ustępach od 1 do 6 Artykułu 1 Konwencji, poprawionego w dniu 21 grudnia 2001 r.
4. Artykuły 3, 4, 5 oraz 8 niniejszego Protokołu mają zastosowanie do wybuchowych pozostałości wojennych, innych niż istniejące wybuchowe pozostałości wojenne zdefiniowane w ustępie 5 Artykułu 2 niniejszego Protokołu.

Artykuł 2

Definicje

Dla celów niniejszego Protokołu,

1. *Amunicja wybuchowa* oznacza amunicję konwencjonalną, zawierającą materiały wybuchowe z wyłączeniem min, min pułapek oraz innych urządzeń zdefiniowanych w Protokole II do niniejszej Konwencji poprawionym w dniu 3 maja 1996 roku.
2. *Niewybuchy* oznaczają amunicję wybuchową, która została uzbrojona, wyposażona w zapalniki lub też w inny sposób przygotowana do użycia oraz użyta podczas konfliktu zbrojnego. Amunicja ta mogła zostać odpalona, zrzucona, wystrzelona albo odstrzelona i powinna eksplodować, lecz nie eksplodowała.
3. *Porzucona amunicja wybuchowa* oznacza amunicję wybuchową, która nie została użyta podczas konfliktu zbrojnego, została pozostawiona lub porzucona przez stronę konfliktu zbrojnego i nie znajduje się już pod kontrolą strony, która ją pozostawiła lub porzuciła. Porzucona amunicja wybuchowa mogła nie zostać lub została uzbrojona, wyposażona w zapalniki albo w inny sposób przygotowana do użycia.
4. *Wybuchowe pozostałości wojenne* oznaczają niewybuchy oraz porzuconą amunicję wybuchową.
5. *Istniejące wybuchowe pozostałości wojenne* oznaczają niewybuchy oraz porzuconą amunicję wybuchową, które istniały przed wejściem w życie niniejszego Protokołu, w odniesieniu do Wysokiej Umawiającej się Strony, na której terytorium pozostałości te się znajdują.

Artykuł 3

Oczyszczanie terenu , usuwanie lub niszczenie wybuchowych pozostałości wojennych

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona i strona konfliktu zbrojnego ponosi odpowiedzialność w myśl postanowień niniejszego Artykułu za wszystkie wybuchowe pozostałości wojenne na kontrolowanym przez siebie terytorium. W przypadkach, kiedy użytkownik amunicji wybuchowej, która stała się wybuchowymi pozostałościami wojennymi, nie sprawuje kontroli nad terytorium, powinien on po zaprzestaniu aktywnych działań wojennych, kiedy jest to możliwe, na zasadzie dwustronnej lub za pośrednictwem wzajemnie uzgodnionej strony trzeciej, z uwzględnieniem, między innymi, Systemu Narodów Zjednoczonych lub innych odpowiednich organizacji zapewnić pomoc, w tym, między innymi, pomoc techniczną, finansową, materialną lub w postaci zasobów ludzkich, w celu ułatwienia oznakowania i oczyszczenia terenu, usunięcia lub zniszczenia takich wybuchowych pozostałości wojennych.

2. Po zaprzestaniu aktywnych działań wojennych oraz tak szybko, jak to możliwe, każda Wysoka Umawiająca się Strona i strona konfliktu zbrojnego oznakuje i oczyści teren, usunie lub zniszczy wybuchowe pozostałości wojenne, występujące na terytoriach znajdujących się pod jej kontrolą, na których toczyły się działania wojenne. Obszarom, na których występują wybuchowe pozostałości wojenne, które zostały uznane zgodnie z ustępem 3 niniejszego Artykułu za stwarzające poważne zagrożenie humanitarne, nadaje się uprzywilejowany status w zakresie oczyszczania terenu, usunięcia lub zniszczenia tych pozostałości.
3. Po zaprzestaniu aktywnych działań wojennych, tak szybko jak to możliwe, każda Wysoka Umawiająca się Strona i strona konfliktu zbrojnego, na terytoriach znajdujących się pod jej kontrolą, na których toczyły się działania wojenne, podejmie następujące środki w celu zmniejszenia zagrożenia spowodowanego przez wybuchowe pozostałości wojenne:
 - (a) dokona przeglądu i oceni zagrożenie powodowane przez wybuchowe pozostałości wojenne;
 - (b) oceni i ustali priorytety potrzeb oraz wykonalność w zakresie oznakowania i oczyszczania, usunięcia lub zniszczenia;
 - (c) oznakuje i oczyści teren, usunie lub zniszczy wybuchowe pozostałości wojenne;
 - (d) podejmie kroki na rzecz pozyskiwania środków w celu wykonania tych działań.
4. Podczas prowadzenia wyżej wymienionych działań Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu zbrojnego uwzględnią standardy międzynarodowe, włączając w to Standardy Międzynarodowej Akcji Minowej
5. Wysokie Umawiające się Strony, gdy jest to właściwe, będą współpracowały, zarówno między sobą, jak też z innymi państwami, odpowiednimi organizacjami regionalnymi i międzynarodowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie zapewnienia, między innymi, pomocy technicznej, finansowej, materialnej oraz w postaci zasobów ludzkich, włączając, w stosownych okolicznościach, podejmowanie wspólnych operacji koniecznych do wypełnienia postanowień niniejszego Artykułu.

Artykuł 4

Ewidencja, przechowywanie i przekazywanie informacji

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu zbrojnego, w najszerszym możliwym zakresie oraz w stopniu, w jakim to będzie możliwe, będą ewidencjonować oraz przechowywać informacje o użyciu lub porzuceniu amunicji wybuchowej, w celu ułatwienia: szybkiego oznakowania i oczyszczenia terenu, usunięcia lub zniszczenia wybuchowych pozostałości wojennych, prowadzenia szkoleń na temat zagrożeń oraz przekazywania odnośnych informacji stronie sprawującej kontrolę nad danym terytorium oraz znajdującej się na tym terytorium ludności cywilnej .

2. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu zbrojnego, które użyły lub porzuciły amunicję wybuchową, która mogła stać się wybuchowymi pozostałościami wojennymi, niezwłocznie po zaprzestaniu aktywnych działań wojennych i w stopniu w jakim to będzie możliwe, z uwzględnieniem uzasadnionych interesów bezpieczeństwa tych stron, udostępnią stosowne informacje stronie lub stronom kontrolującym obszary, na których znajdują się te wybuchowe pozostałości wojenne, w relacjach dwustronnych lub za pośrednictwem wzajemnie uzgodnionej strony trzeciej, włączając w to między innymi Organizację Narodów Zjednoczonych, lub - na wniosek - innym właściwym organizacjom, odpowiadającym stronie dostarczającej informacje, które podejmują lub będą podejmować się: prowadzenia szkoleń na temat zagrożeń, oznakowania i oczyszczania terenu, usuwania lub niszczenia wybuchowych pozostałości wojennych na obszarach ich występowania.
3. Wysokie Umawiające się Strony, ewidencjonując, przechowując i przekazując takie informacje, powinny uwzględniać Część 1 Załącznika Technicznego.

Artykuł 5

Inne środki ostrożności w zakresie ochrony ludności cywilnej, osób cywilnych oraz obiektów cywilnych przed zagrożeniami i skutkami działania wybuchowych pozostałości wojenne

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu zbrojnego podejmą wszelkie dostępne środki ostrożności na kontrolowanym przez siebie terytorium, na którym występują wybuchowe pozostałości wojenne, w celu ochrony ludności cywilnej, osób cywilnych oraz obiektów cywilnych przed zagrożeniami i skutkami wybuchowych pozostałości wojennych. Dostępne środki ostrożności to takie środki, których zastosowanie jest możliwe lub które można praktycznie zastosować, uwzględniając wszelkie okoliczności występujące w danej chwili, włącznie z aspektem humanitarnym i wojskowym. Takie środki ostrożności mogą obejmować: ostrzeganie, szkolenie ludności cywilnej na temat zagrożeń, oznakowanie, odgradzanie i monitorowanie terytorium, na którym występują wybuchowe pozostałości wojenne, w sposób jak zostało to określone w Części 2 Załącznika Technicznego.

Artykuł 6

Postanowienia dotyczące ochrony organizacji i misji humanitarnych przed skutkami wybuchowych pozostałości wojennych

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona i strona konfliktu zbrojnego będzie:
 - (a) chronić przed skutkami wybuchowych pozostałości wojennych, w stopniu, w jakim to będzie możliwe, organizacje i misje humanitarne, które działają lub będą działać na obszarze kontrolowanym przez Wysoką Umawiającą się Stronę lub stroną konfliktu zbrojnego, za jej zgodą.

- (b) dostarczać, na wniosek takiej organizacji lub misji humanitarnej, w zakresie, w jakim to będzie możliwe, informacji o lokalizacji wszystkich wybuchowych pozostałości wojennych, o których jej wiadomo, znajdujących się na terytorium, na którym taka organizacja lub misja humanitarna będzie prowadziła lub prowadzi działania.
2. Postanowienia niniejszego Artykułu pozostają bez uszczerbku dla istniejących norm międzynarodowego prawa humanitarnego lub innych instrumentów międzynarodowych albo decyzji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, które zakładają wyższy poziom ochrony.

Artykuł 7

Pomoc dotycząca istniejących wybuchowych pozostałości wojennych

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona ma prawo ubiegania się i otrzymania pomocy, gdy jest to właściwe, od innych Wysokich Umawiających się Stron, od państw nie będących stronami Protokołu oraz odpowiednich organizacji i instytucji międzynarodowych, w rozwiązywaniu problemów powodowanych przez istniejące wybuchowe pozostałości wojenne.
2. Każda Wysoka Umawiająca się Strona, która jest w stanie to uczynić, udzieli pomocy w rozwiązywaniu problemów powodowanych przez istniejące wybuchowe pozostałości wojenne, w miarę potrzeby i możliwości. Czyniąc tak, Wysokie Umawiające się Strony wezmą pod uwagę zarówno humanitarne cele niniejszego Protokołu, jak również standardy międzynarodowe, włączając w to Standardy Międzynarodowej Akcji Minowej.

Artykuł 8

Współpraca oraz pomoc

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona, która jest w stanie to uczynić, udzieli pomocy w zakresie oznakowania i oczyszczania terenu, usunięcia lub zniszczenia wybuchowych pozostałości wojennych oraz w zakresie szkolenia ludności cywilnej na temat zagrożeń, a także w zakresie innych, związanych z tym działań, między innymi za pośrednictwem Systemu Narodów Zjednoczonych, innych odpowiednich międzynarodowych, regionalnych lub narodowych organizacji lub instytucji, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, narodowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy i ich międzynarodowych federacji, organizacji pozarządowych albo też na zasadach dwustronnych.
2. Każda Wysoka Umawiająca się Strona, która jest w stanie to uczynić, udzieli pomocy ofiarom wybuchowych pozostałości wojennych w zakresie opieki i rehabilitacji oraz społecznej i ekonomicznej reintegracji. Pomoc taka może być udzielana, między innymi, za pośrednictwem Systemu Narodów Zjednoczonych, stosownych

międzynarodowych, regionalnych lub narodowych organizacji lub instytucji, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, narodowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy i ich międzynarodowych federacji, organizacji pozarządowych lub na zasadach dwustronnych.

3. Każda Wysoka Umawiająca się Strona, będąca w stanie to uczynić, wniesie wkład do funduszy powierniczych w ramach Systemu Narodów Zjednoczonych, jak również do innych odpowiednich funduszy powierniczych, w celu ułatwienia udzielenia pomocy na podstawie niniejszego Protokołu.
4. Każda Wysoka Umawiająca się Strona będzie miała prawo do uczestniczenia w możliwie najszerzej wymianie sprzętu, materiałów oraz informacji naukowej i technologicznej, innej niż technologie związane z uzbrojeniem, koniecznej dla wprowadzenia w życie niniejszego Protokołu. Wysokie Umawiające się Strony podejmą kroki mające na celu ułatwienie takiej wymiany, zgodnie z ich krajowym porządkiem prawnym oraz nie nałożą nadmiernych ograniczeń na dostawy sprzętu służącego do oczyszczania terenu oraz związanych z tym informacji technicznych, w celach humanitarnych.
5. Każda Wysoka Umawiająca się Strona zobowiązuje się dostarczyć informacje do stosownych baz danych w zakresie rozminowywania, utworzonych w ramach Systemu Narodów Zjednoczonych, w szczególności informacje dotyczące różnych środków i technik oczyszczania z wybuchowych pozostałości wojennych, listy ekspertów, wyspecjalizowanych agencji lub krajowych punktów kontaktowych w zakresie oczyszczania z wybuchowych pozostałości wojennych oraz, na zasadzie dobrowolności, informacji technicznych dotyczących stosownych rodzajów amunicji wybuchowej.
6. Wysokie Umawiające się Strony mogą składać, uzupełnione odpowiednimi informacjami, wnioski o pomoc do Organizacji Narodów Zjednoczonych, do innych odpowiednich ciał lub do innych państw. Wnioski takie mogą być składane u Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, który je przekaże wszystkim Wysokim Umawiającym się Stronom oraz odpowiednim organizacjom międzynarodowym i organizacjom pozarządowym.
7. W przypadku wniosków składanych do Organizacji Narodów Zjednoczonych, Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych może, w ramach zasobów znajdujących się w dyspozycji Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, podjąć odpowiednie działania w celu oceny sytuacji i we współpracy z wnioskującą Wysoką Umawiającą się Stroną oraz innymi Wysokimi Umawiającymi się Stronami, w zakresie odpowiedzialności wymienionej w Artykule 3 powyżej, i zalecić zakres stosownej pomocy. Sekretarz Generalny może również przedstawić Wysokim Umawiającym się Stronom sprawozdanie z takiej oceny, jak również co do rodzaju i zakresu koniecznej pomocy, włączając w to możliwe środki z funduszy powierniczych ustanowionych w ramach Systemu Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 9

Ogólne środki prewencyjne

1. Mając na względzie różne sytuacje i możliwości, zachęca się każdą Wysoką Umawiającą się Stronę do podjęcia ogólnych środków prewencyjnych, których celem jest zminimalizowanie występowania wybuchowych pozostałości wojennych włączając w to, lecz nie ograniczając się do tych środków, które zostały wymienione w Części 3 Załącznika Technicznego.
2. Każda Wysoka Umawiająca się Strona może, na zasadzie dobrowolności, wymieniać informacje odnoszące się do działań podejmowanych na rzecz promowania i ustanawiania najlepszych praktyk w odniesieniu do ustępu 1 niniejszego Artykułu.

Artykuł 10

Konsultacje Wysokich Umawiających się Stron

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do wzajemnego konsultowania się i współpracy we wszystkich sprawach związanych z funkcjonowaniem niniejszego Protokołu. W tym celu, o ile większość, ale nie mniej niż osiemnaście Wysokich Umawiających się Stron wyrazi zgodę, zorganizowana zostanie Konferencja Wysokich Umawiających się Stron.
2. Prace Konferencji Wysokich Umawiających się Stron będą obejmowały:
 - (a) przegląd statusu i funkcjonowania niniejszego Protokołu;
 - (b) rozpatrywanie spraw dotyczących implementacji niniejszego Protokołu na szczeblu krajowym, włączając w to coroczne raportowanie lub aktualizację informacji,
 - (c) przygotowania do konferencji przeglądowych.
3. Koszty Konferencji Wysokich Umawiających się Stron będą ponoszone przez Wysokie Umawiające się Strony i Państwa niebędące stronami, a uczestniczące w pracach Konferencji, zgodnie ze skalą udziału w kosztach Organizacji Narodów Zjednoczonych odpowiednio skorygowaną.

Artykuł 11

Przestrzeganie

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona spowoduje, aby jej siły zbrojne oraz odpowiednie agencje i ministerstwa wydały stosowne instrukcje i procedury operacyjne a ich personel został przeszkolony zgodnie z odpowiednimi postanowieniami niniejszego Protokołu.
2. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się na zasadach dwustronnych, za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, lub zgodnie z odpowiednimi procedurami międzynarodowymi, konsultować się i współpracować na rzecz rozwiązania wszelkich problemów, jakie mogą powstać w związku z interpretacją i stosowaniem postanowień niniejszego Protokołu.

Załącznik Techniczny

Niniejszy Załącznik Techniczny zawiera proponowane, najlepsze praktyki służące osiągnięciu celów zawartych w Artykułach 4, 5 oraz 9 niniejszego Protokołu. Niniejszy Załącznik Techniczny zostanie wprowadzony w życie przez Wysokie Umawiające się Strony na zasadzie dobrowolności.

1. Ewidencja, przechowywanie i udostępnianie informacji o Niewybuchach i Porzuconej Amunicji Wybuchowej (PAW)

(a) Ewidencjonowanie informacji: w odniesieniu do amunicji wybuchowej, która mogła się stać Niewybuchami Państwo powinno dążyć do ewidencjonowania następujących informacji w stopniu tak dokładnym jak to możliwe:

- (i) lokalizacja obszarów , które były celem użycia amunicji wybuchowej;
- (ii) przybliżona ilość amunicji wybuchowej użytej na obszarach wymienionych w punkcie (i);
- (iii) typ i rodzaj amunicji wybuchowej użytej na obszarach wymienionych w punkcie (i);
- (iv) ogólna lokalizacja znanych i prawdopodobnych Niewybuchów.

Gdy w trakcie prowadzenia operacji Państwo było zmuszone porzucić amunicję wybuchową, powinno ono dążyć do tego, aby pozostawić PAW w sposób bezpieczny i pod ochroną oraz ewidencjonować informacje dotyczące tej amunicji w sposób przedstawiony poniżej:

- (v) lokalizacja PAW;
- (vi) przybliżona ilość PAW w każdym określonym miejscu;
- (vii) typy PAW w każdym określonym miejscu.

(b) Przechowywanie Informacji: w sytuacji, kiedy Państwo zewidencjonowało informacje zgodnie z ustępem (a), informacje te powinny być przechowywane w sposób umożliwiający ich odzyskanie i następnie udostępnienie zgodnie z ustępem (c).

(c) Udostępnianie informacji: informacje zewidencjonowane i przechowywane przez Państwo zgodnie z ustępami (a) i (b) powinny, przy uwzględnieniu interesów bezpieczeństwa i innych zobowiązań Państwa dostarczającego informacji, zostać udostępnione zgodnie z następującymi postanowieniami:

- (i) Treść

W odniesieniu do Niewybuchów udostępniane informacje powinny zawierać szczegóły dotyczące:

- (1) ogólnej lokalizacji znanych i prawdopodobnych Niewybuchów;
- (2) typach i przybliżonej ilości amunicji wybuchowej użytej na stanowiących cele obszarach ;
- (3) metody identyfikowania amunicji wybuchowej, włączając w to kolor, rozmiar i kształt oraz inne stosowne oznakowania;
- (4) metody bezpiecznego pozbywania się amunicji wybuchowej.

W odniesieniu do PAW udostępniane informacje powinny zawierać szczegóły dotyczące:

- (5) lokalizacji PAW;
 - (6) przybliżonej ilości PAW w każdym określonym miejscu;
 - (7) typów PAW w każdym określonym miejscu;
 - (8) metody identyfikowania PAW, włączając w to kolor, rozmiar oraz kształt;
 - (9) informacji o typach i metodach pakowania PAW ;
 - (10) stanu gotowości do użycia ;
 - (11) lokalizacji i rodzaju wszelkich min pułapek, o których wiadomo, że występują na obszarze, na którym znajduje się PAW.
- (ii) Odbiorca: informacje powinny zostać udostępnione stronie lub stronom, kontrolującym terytorium, na którym występują wybuchowe pozostałości wojenne oraz osobom i instytucjom, odpowiadającym stronie dostarczającej informacje, które podejmują lub będą podejmować się oczyszczania z Niewybuchów i PAW na obszarach ich występowania oraz prowadzenia szkoleń na temat zagrożeń powodowanych przez Niewybuchy i PAW.
- (iii) Mechanizm: państwo, o ile to możliwe, powinno wykorzystać mechanizmy ustanowione na poziomie międzynarodowym lub lokalnym, służące udostępnianiu informacji, takie jak UNMAS (United Nations Mine Action Service – Służba Akcji Minowej NZ), IMSMA (Information Management System for Mine Action – System Zarządzania Informacją dla Akcji Minowej) oraz innych agencji eksperckich, które uznane zostaną za odpowiednie przez Państwo udostępniające informacje.
- (iv) Ramy czasowe: informacje powinny zostać udostępnione tak szybko jak to możliwe, z uwzględnieniem takich czynników jak trwające operacje wojskowe i humanitarne na obszarach występowania wybuchowych pozostałości wojennych, dostępność i wiarygodność informacji oraz odpowiednie kwestie dotyczące bezpieczeństwa.

2. Ostrzeżenie, nauczanie na temat zagrożeń, oznakowanie, odgradzanie i monitorowanie

Podstawowe terminy

- (a) Ostrzeżenie to przekazywanie w odpowiednim czasie informacji ostrzegawczych kierowanych do ludności cywilnej z zamiarem zminimalizowania zagrożeń powodowanych przez wybuchowe pozostałości wojenne na obszarach ich występowania.
- (b) Nauczania ludności cywilnej na temat zagrożeń powinno obejmować programy nauczania na temat zagrożeń, służące ułatwieniu wymiany informacji między społecznościami, dotkniętymi przez występowanie wybuchowych pozostałości wojennych, władzami rządowymi i organizacjami humanitarnymi, w ten sposób, aby te społeczności zostały poinformowane o zagrożeniach pochodzących od wybuchowych pozostałości wojennych. Programy nauczania na temat zagrożeń mają zwykle charakter działań długoterminowych.

Elementy najlepszych praktyk dotyczących ostrzegania i nauczania na temat zagrożeń

- (c) Wszystkie programy dotyczące ostrzegania i nauczania na temat zagrożeń powinny w sytuacji, kiedy to możliwe uwzględniać obowiązujące krajowe i międzynarodowe standardy, włączając w to Standardy Międzynarodowej Akcji Minowej.
- (d) Ostrzeżenie oraz nauczanie na temat zagrożeń powinny zostać zapewnione dotkniętej przez występowanie wybuchowych pozostałości wojennych ludności cywilnej, która obejmuje osoby cywilne żyjące na lub w sąsiedztwie obszarów, na których występują wybuchowe pozostałości wojenne oraz osoby cywilne, które przemieszczają się przez takie obszary.
- (e) Ostrzeżenie powinno nastąpić tak szybko jak to możliwe, w zależności od okoliczności oraz dostępnych informacji. Programy szkoleń na temat zagrożeń powinny zastąpić programy ostrzegające, tak szybko jak to możliwe. Ostrzeżenie i nauczanie na temat zagrożeń zawsze powinno być zapewnione społecznościom dotkniętym przez występowanie wybuchowych pozostałości wojennych najwcześniej jak to możliwe.
- (f) Strony konfliktu powinny angażować strony trzecie, takie jak organizacje międzynarodowe i organizacje pozarządowe, w sytuacji, kiedy strony nie posiadają zasobów oraz kwalifikacji, niezbędnych do skutecznego nauczania o zagrożeniu.
- (g) Strony konfliktu powinny, jeżeli to możliwe zapewnić dodatkowe środki na ostrzeżenie i nauczania na temat zagrożeń. Środki te mogą obejmować: zapewnienie wsparcia logistycznego, wytworzenie materiałów służących do nauczania na temat zagrożeń, wsparcie finansowe oraz ogólną informację kartograficzną.

Oznakowanie, odgradzanie oraz monitorowanie obszarów, na których występują wybuchowe pozostałości wojenne

- (h) Gdy jest to możliwe, w dowolnym momencie w czasie trwania konfliktu oraz po jego zakończeniu, tam gdzie istnieją wybuchowe pozostałości wojenne, strony konfliktu powinny jak najwcześniej i w możliwie najszerszym zakresie zapewnić, aby obszary występowania wybuchowych pozostałości wojennych zostały oznakowane, ogrodzone i monitorowane, w taki sposób, aby zapewnić skuteczne wyłączenie możliwości dostępu do nich ludności cywilnej, zgodnie z następującymi postanowieniami.
- (i) Znaki ostrzegawcze, bazujące na metodach oznakowania rozpoznawalnych przez społeczność dotkniętą przez występowanie wybuchowych pozostałości wojennych, powinny zostać wykorzystane do oznakowania obszarów podejrzewanych jako niebezpieczne. Znaki oraz inne oznaczenia granic obszarów niebezpiecznych powinny, tak bardzo jak to możliwe, być widoczne, czytelne, trwałe i odporne na skutki działania środowiska oraz powinny one w wyraźny sposób określać, która strona oznaczonej granicy uznana jest za znajdującą się na obszarze występowania wybuchowych pozostałości wojennych a która strona uznana została za bezpieczną.
- (j) Należy ustanowić właściwą strukturę odpowiedzialną za monitorowanie i utrzymywanie stałych i tymczasowych systemów oznakowania, zintegrowanych z narodowymi i lokalnymi programami nauczania na temat zagrożeń.

3. Ogólne środki zapobiegawcze

Państwa produkujące lub nabywające amunicję wybuchową powinny w takim wymiarze, w jakim jest to możliwe i właściwe zapewnić, aby poniżej wymienione środki zostały wprowadzone w życie oraz przestrzegane podczas całego cyklu użytkowania amunicji wybuchowej.

(a) Zarządzanie produkcją amunicji

(i) Procesy produkcyjne powinny zostać zaprojektowane w ten sposób, by osiągnięta została najwyższą niezawodność amunicji.

(ii) Procesy produkcyjne powinny podlegać certyfikowanym środkom kontroli jakości.

(iii) Podczas produkcji amunicji wybuchowej powinny być stosowane certyfikowane normy zapewniania jakości uznane na poziomie międzynarodowym.

(iv) Badania odbiorcze powinny być przeprowadzane poprzez zastosowanie testów z wykorzystaniem ostrego strzelania w zróżnicowanych warunkach lub poprzez inne zatwierdzone procedury.

(v) W trakcie transakcji i transferu amunicji wybuchowej wymagane powinny być wysokie standardy dotyczące jej niezawodności.

(b) Zarządzanie amunicją

W celu zapewnienia najlepszej możliwej długoterminowej niezawodności amunicji wybuchowej zachęca się Państwa do stosowania norm najlepszych praktyk i procedur operacyjnych z uwzględnieniem przechowywania, transportowania, przechowywania w warunkach polowych oraz obchodzenia się z amunicją wybuchową zgodnie z poniżej przedstawionymi wytycznymi.

(i) Amunicja wybuchowa, tam gdzie to konieczne, powinna być przechowywana w chronionych obiektach lub stosownych kontenerach, chroniących amunicje wybuchową i jej części składowe w kontrolowanym środowisku - jeżeli to konieczne.

(ii) Państwo powinno transportować amunicję wybuchową do i z obiektów produkcyjnych, magazynowych oraz miejsc w terenie, w sposób, który minimalizuje ryzyko uszkodzenia amunicji wybuchowej.

(iii) Gdy jest to konieczne, Państwo powinno stosować do magazynowania i transportowania amunicji wybuchowej odpowiednie kontenery i kontrolowane środowisko.

(iv) Ryzyko eksplozji w składach powinno zostać ograniczone do minimum poprzez zastosowanie właściwych rozwiązań w zakresie magazynowania.

(v) Państwa powinny stosować właściwe procedury w zakresie rejestracji danych, śledzenia przemieszczeń i badania amunicji wybuchowej, które to procedury powinny obejmować informację o dacie wytworzenia każdej ilości, numer serii lub partii produkcyjnej amunicji wybuchowej oraz informacje o tym, gdzie amunicja wybuchowa się znajdowała, w jakich warunkach była przechowywana i na oddziaływanie jakich czynników środowiska była wystawiona.

(vi) Okresowo, gdy jest to właściwe, składowane zapasy amunicji powinny podlegać testom z wykorzystaniem ostrego strzelania w celu zapewnienia, że amunicja funkcjonuje właściwie.

(vii) W uzasadnionych sytuacjach podzespoły przechowywanej amunicji wybuchowej powinny podlegać badaniom laboratoryjnym w celu zapewnienia, że amunicja funkcjonuje właściwie .

(viii) Gdy jest to konieczne, powinny zostać podjęte stosowne działania, w tym obejmujące dostosowanie dopuszczalnego okresu przechowywania, w oparciu o informacje uzyskane poprzez stosowanie procedur w zakresie rejestracji danych, śledzenia przemieszczeń i badań, w celu utrzymania niezawodności przechowywanej amunicji wybuchowej.

(c) Szkolenie

Właściwe szkolenie całego personelu obsługującego, transportującego i używającego amunicji wybuchowej jest ważnym czynnikiem w dążeniu do zapewnienia jej niezawodnego działania. Z tego względu Państwa powinny przyjąć i prowadzić odpowiednie programy szkoleniowe w celu zapewnienia przeszkolenia całego personelu, w odniesieniu do amunicji, z którą będzie musiał mieć do czynienia.

(d) Transfer

Państwo planujące dokonać transferu amunicji wybuchowej do innego Państwa, takiego które uprzednio nie posiadało tego rodzaju amunicji wybuchowej powinno dołożyć starań w celu upewnienia się, że Państwo-odbiorca posiada zdolności w zakresie prawidłowego przechowywania, obsługi oraz użycia takiej amunicji wybuchowej.

(e) Przyszła produkcja

Państwo powinno sprawdzać sposoby i środki poprawy niezawodności amunicji wybuchowej, tej którą zamierza produkować lub nabyć, mając na względzie osiągnięcie najwyższego możliwego stopnia jej niezawodności.